

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**Az alapfokú művészeti iskolák működése és
társadalmi környezete**

Egy esélynövelő iskolatípus?

Szűcs Tímea

Témavezetők: Prof. Dr. Duffek Mihály és Dr. Juhász Erika

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2018

Az értekezés célkitűzései, a téma körülhatárolása

Az oktatáskutatás nemzetközi szakirodalmában (Bresler, Catterall, Chapleau, Iwanaga, Kinedinst, Miksza, Sherman munkáiban) hangsúlyos kutatási terület a gyermekek szocio-ökonómiai státusának, a zenetanulásnak és a diákok eredményességének kapcsolata. Ezek a kutatások megerősítik, hogy jelentős különbségek vannak a zenei tevékenységben részt vevő és a zenét nem tanuló diákok iskolai eredményességében, a zenét tanulók javára. Továbbá az alacsonyabb társadalmi státusú zenét tanuló diákok jobban teljesítenek, mint azt a társadalmi helyzetük alapján elvárnánk.

Hazánkban is végeztek kutatásokat a zenetanulók körében (Bácskai, Manchin, Sági, Vitányi, Barkóczi, Pléh, Gévainé), amelynek során szintén azt tapasztalták, hogy jobb eredményeket érnek el a zenét tanuló diákok a testi ügyességre, a tantárgyi eredményességre vonatkozó, valamint a szociometriai vizsgálatok szerint egyaránt.

Kutatásunk aktualitását az adja, hogy jelentős átalakulás történt a hazai alapfokú zenei intézményrendszerben. Egyfelől jelentősen bővült az intézményhálózat. Az 1950-es években országszerte körülbelül ötven, a 21. század második évtizedében már több mint 700 intézményben tanulhattak zenét a diákok. Az intézményhálózat bővülése mögött a társadalmi igények növekedése is kitapintható. Azt láthatjuk, hogy miközben az általános és középiskolákban háttérbe szorult az ének-zene tanítás, a hangszerstanulás népszerűsége folyamatosan nőtt, és ez a tendencia jelenleg is folytatódik. Másrészt a társadalmi igények, az oktatáspolitikai célok és a gazdasági tényezők hatására új intézménytípus jött létre: az alapfokú művészeti iskola (AMI). Az 1993. évi LXXIX. törvény a művészetoktatás mérföldkövének tekinthető, mert ezzel a zene- és művészetoktatás a közoktatás része lett, amely biztonságosabb jövőképet adott az intézményeknek. Kibővült az iskolák kínálata, a zeneművészeti ág mellett megjelentek a képző- és iparművészeti, a szín- és

bábművészeti, valamint a táncművészeti ágak is (11/1994. MKM rendelet). Emellett a zeneművészeti ágon belül is új képzések indultak pl. népzene, jazz zene, elektroakusztikus zene. Mindez a gyermekek egyre szélesebb körében teszi lehetővé a saját érdeklődésnek megfelelő területen való kibontakozást.

Az új szakok elindítása változást idézett elő mind az intézmények rekrutációjában, mind a zeneművészeti ág intézményen belüli szerepében. Ezért az értekezés egyik fő célja annak feltérképezése, hogy az új intézménytípus, az alapfokú művészeti iskola megjelenése milyen szerkezeti és szerepmódosulást jelentett a zeneoktatás számára a korábbi zeneiskolákhoz képest. Ennek érdekében megvizsgáltuk mind a négy képzési ág (képző- és iparművészeti ág, szín- és bábművészeti ág, táncművészeti ág és zeneművészeti ág) fejlődését és jellemzőiket a rendszerváltás után.

A másik célkitűzésünk a zenetanulás mögött rejlő tanulói és szülői motívumok feltárása volt. Ezért újragondoltuk a tőketípusokat (Bourdieu 1999) a zenetanulás szemszögéből megközelítve, hogy választ kapjunk arra a kérdésre: mi a zenetanulás társadalmi jelentősége. A korábbi kutatások számos képesség és készség fejlődésével hozták összefüggésbe a zenetanulást, például az eredményesség, egészség, jóllét, reziliencia területein. Kutatásunkban mi úgy értelmezzük a zenetanulást mint korai befektetést a gyermek kulturális tőkéjébe. Célul tűztük ki annak felderítését is, hogy milyen szocio-ökonómiai háttérrel rendelkeznek a zenetanuló gyermekek, hogyan alakul a tanulmányi eredményességük, milyen attribútumokkal rendelkeznek a zenét nem tanuló társaikhoz képest. Az alkalmazott társadalomtudományi kutatási módszerek segítségével megvizsgáltuk a családi miliő, a szülők zenei biográfiája, az iskolán kívüli tevékenységek és a kultúrafogyasztási szokások struktúráját a zenetanulók és a zenét nem tanulók körében. Végül soron arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a zenetanulás elitista (Andor 2002) vagy hátránykompenzáló funkcióval bír, (mint Vitányi és mtsai. 1972 állították), esetleg mindkettő jellemzi. Emellett

magyarázatot kaphattunk arra is, hogy miért a határ menti, hátrányos helyzetű térségekben a legmagasabb az alapfokú művészeti iskolák száma.

A fenti célok elérése érdekében a következő kutatási kérdésekre kerestük a választ:

1. Hogyan alakult át a 21. század elejére a zenei nevelés funkciója?
2. Tetten érhető-e a zene - és általában a művészetek - tanulásának társadalmi hátránykompenzáló hatása?
3. Miért a hátrányos, határ menti megyékben (Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar) a legmagasabb az alapfokú művészeti iskolák száma (központi régió után)?
4. Milyen szocio-ökonómiai közegből érkeznek a zenét tanuló gyermekek?
5. Mi ösztönzi az alapfokú művészeti iskolába járó gyermekeket a zenei tanulmányok folytatására?

Az alkalmazott módszerek vázolója

Az AMI intézményhálózat és a társadalmi kontextusa kapcsolatának elemzéséhez az Oktatási Hivatal és a Központi Statisztikai Hivatal adatait használtuk. Az empirikus kutatás elemzésének alapját önállóan tervezett és felvett adatbázis képezte: a „Zenetanulás Magyarországon 2017”. Az adatfelvétel 2016 júniusa és 2017 januárja között történt. A kutatás során kvantitatív módszert alkalmaztunk, önkitöltős, papír alapú kérdőív formájában. A kérdőív kérdéskörei a kutatási kérdéseinken alapultak. A kérdőív első három kérdéscsoportja a zenetanulók társadalmi státusának meghatározására alkalmas kérdéseket tartalmazott (alapvető demográfiai változók, gazdasági tőke, kulturális tőke). A kérdőív másik három kérdéscsoportja a tanuláshoz kapcsolódott (tanulmányi eredményesség, továbbtanulási tervek és a zenetanulásra vonatkozó indítékok). Az utolsó kérdésblokkot csak a zenét tanuló gyermekek töltötték ki, mert kifejezetten a zenetanuláshoz kapcsolódó

kérdéseket foglalt magába. A demográfiai változók között a nemet, az osztályt, a családszerkezetet, a testvérek számát és a település típusát kérdeztük. A család gazdasági tőkéjének megállapításához a szülők munkaerő-piaci státusát, foglalkozását, az objektív és relatív anyagi helyzetét mértük fel. A kulturális tőke meghatározásához a szülők legmagasabb iskolai végzettségét, a szülők zenei biográfiáját, a közös családi éneklések és zenélések szokásait, a családi könyvtár nagyságát, a gyermekek szabadidő eltöltési szokásait, az iskolán kívüli tevékenységeit és a rászánt időt kérdeztük meg. A tanulmányi eredményesség megállapításához a félévi és év végi átlagokat, a tantárgyi osztályzatokat és az IKT eszközök használatát mértük fel. A továbbtanulási terveknel a középiskola típusát és a zenei szakmai továbbtanulás szándékát térképeztük fel. A zenetanulásra vonatkozó adatok között szerepeltek a zenetanulás éveire, elkezdésének okaira és személyeire, a hangszerre, az alkalmakra és eltöltött időre, gyakorlásra, hangverseny és versenyélményekre vonatkozó kérdések.

Az empirikus vizsgálat területének Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyét választottuk. A választást az indokolta, hogy az alapfokú művészeti iskolák országos eloszlását figyelembe véve e három határ menti megyében a legmagasabb az intézmények száma a központi régiót nem számítva. Az alapfokú művészeti iskolák kiválasztásakor arra törekedtünk, hogy összehasonlíthatók legyenek a kapott adatok, ezért mindhárom megyéből a megyeszékhelyen lévő alapfokú művészeti iskolák mellett döntöttük, amelyek nagy múltra visszatekintő, kiemelten a zeneművészeti ágban oktató intézmények. Az ilyen típusú intézmények választása mellett szólt az is, hogy más attitűdöt és motivációt igényel mind a gyermekek, mind a szüleik részéről, ha abban az általános iskolában van a zeneóra, ahová a tankötelezettség miatt jár a diák, illetve ha el kell menni egy másik intézménybe, amely plusz időt, energiát és kitartást kíván.

Kutatásunk célcsoportját 13-15 éves gyermekek alkották. Azért ezt a korcsoportot választottuk, mert a zenetanulók korösszetétele alapján

valószínűnek tartottuk, hogy ők szabad akaratukból járnak zenét tanulni és az évek alatt annyi tapasztalatot gyűjtöttek, hogy hitelesen tudtak válaszolni a kérdéseinkre. A zenét tanulók csoportját a kiválasztott alapfokú művészeti iskolák minden - az adott korosztályba tartozó - diákja kitöltötte (N= 5207 fő; n=269 fő). A kontroll csoport tagjainak kiválasztásához olyan intézmények mellett döntöttünk, amelyek az országos kompetenciamérés eredményei alapján a középső (harmadik) ötödben helyezkedtek el, mert a mintaválasztásnál fontosnak tartottuk, hogy ne „elit iskolák” és ne „hátrányos helyzetű” intézmények diákjait válasszuk, hanem átlagos színvonalú általános iskolák nyolcadik osztályos tanulói alkossák a mintát (OKM: N= 83442 fő; n=282 fő). A kontroll csoport esetén ügyeltünk arra, hogy kizárólag a zenét nem tanuló gyermekek válaszoljanak a kérdésekre. Az adatok feldolgozása során SPSS programot használtunk, módszerek terén pedig két- és háromdimenziós kereszttáblákat készítettünk, variancia analízist, klaszteranalízist és logisztikus regressziót végeztünk. Az objektív anyagi helyzet csoportjainak kialakításához klaszteranalízist végeztünk annak alapján, hogy milyen tartós anyagi javaknak vannak birtokában a családok. A társadalmi háttérrel a következő változók mentén vizsgáltuk: nem, testvérek száma, apa legmagasabb iskolai végzettsége, anya legmagasabb iskolai végzettsége, objektív anyagi helyzet, relatív anyagi helyzet.

A kultúrafogyasztási szokások csoportjainak kialakításához is klaszterelemzést végeztünk. A kérdőívben mind a saját, mind a baráti kör művelődési szokásait felmértük. A vizsgálat eredményeképpen három kategória alakult ki: az „otthonülők” típusa, a „kultúra iránt érdeklődők” és a „magaskultúra fogyasztók” csoportja.

A társadalmi miliók létrehozásában a kultúrafogyasztás, a vallásosság, az otthoni éneklés és zenélés, a szülők legmagasabb iskolai végzettsége, a testvérek száma és az objektív anyagi helyzet változókat vettük figyelembe. A társadalmi

háttér és a miliók hatását a zenei tanulmányokra Chi-négyzet próbával, logisztikus regresszióval és klaszteranalízissel vizsgáltuk meg.

A kutatási kérdéseink alapján az alábbi öt hipotézist állítottuk fel:

H1: *Kezdetben elitista képzésnek számított a zenetanulás, ám azt feltételezzük, hogy a 21. század elején a zeneoktatás nyitottá vált más társadalmi rétegek számára is, akik társadalmi-gazdasági hátrányaik kompenzációját, egyfajta felemelkedési lehetőséget látnak benne.*

H2: *Feltételezzük, hogy a zenetanulás kompenzálhatja a társadalmi hátrányokat, amely megfigyelhető többek között a jobb tanulmányi eredményekben, a magasabb tanulmányi motivációban, a magasabb szintű iskolatípusok választásában, a társadalmi és egyéni krízisek hatékonyabb kezelésében.*

H3: *Feltételezzük, hogy az alapfokú művészeti iskolák által megvalósított művészeti nevelés a hatásait térségi szinten is kifejti.*

H4: *Feltételezzük, hogy a zenét tanuló diákok olyan magasabb kulturális tőkével és többségében zenei biográfiával rendelkező családok gyermekei, akik befektetésnek tekintik a különböző extrakurrikuláris tevékenységeket.*

H5: *Feltételezzük, hogy a gyermekek a hangszertanulás mellett a személyes odafigyelés, sikerélmény és a közösségi élmények miatt vállalják a zenetanulással járó feladatokat, terheket.*

Az eredmények tézisszerű felsorolása

Értekezésünk második fejezete szisztematikus összefoglalását adja a zeneoktatási intézményrendszer fejlődésének. Elemzésünk eredménye, hogy az észlelhető töréspontok mentén korszakokra osztottuk, és rámutattunk a társadalmi igények központi fontosságára, valamint feltérképeztük a 21. század szerteágazó művészetoktatási rendszerét.

A harmadik fejezetben a zenetanulás társadalmi jelentőségét jártuk körbe új értelmezési keretbe ágyazva. Ezután bemutattuk a kulturális és társadalmi tőke

szerepét a zenetanulás szemszögéből, majd a gyermekek zenetanulási motivációinak feltárásával, elemzésével foglalkoztunk. Az ötödik empirikus fejezetben arra vállalkoztunk, hogy összehasonlítsuk a zenetanuló és a zenét nem tanuló gyermekek jellemzőit és megkeressük azokat a sarokpontokat, amelyek mentén kirajzolódnak a hasonlóságok és különbségek a két csoport között.

A disszertáció újszerűségét adja napjaink művészetoktatási rendszerének elemzése, valamint a művészetoktatás tökeelméletek felőli megközelítése. Az új intézménytípus, az alapfokú művészeti iskola létrejötte által eredményezett szakmai változások napjainkig történő feldolgozása szintén innovatív. Kutatásunk során a következő hipotézisek megvizsgálására törekedtünk.

1. *Miközben kezdetben elitista képzésnek számított a zenetanulás, csak a társadalmilag magasabb pozíciójú szülők gyermekeinek volt lehetősége részt venni a képzésben, azt feltételezzük, hogy a 21. században a zeneoktatás nyitottá vált más társadalmi rétegek számára is, akik társadalmi-gazdasági hátrányaik kompenzációját, egyfajta felemelkedési lehetőséget látnak benne.*

Kutatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a zenetanulás sajátos gondolkodásmódhoz kötődik, amely a tradicionális értékeket preferálja. A zenetanulók szülei között az elvártnál jóval magasabb arányban voltak a diplomával rendelkezők, ami megerősíti az értelmiségi családok kultúraátörökítési szándékát. Ugyanakkor a zenét tanulók között is megjelentek a nem diplomás, alacsonyabb kulturális tőkével rendelkező családok. Tehát a zeneoktatás társadalmilag nyitottabbá vált az alapfokú művészeti iskolákban és megjelentek az alacsonyabb szocio-ökonómiai helyzetben lévő gyermekek is.

2. *A második hipotézisben azt feltételeztük, hogy a zenetanulás kompenzálhatja a társadalmi hátrányokat, amely megfigyelhető többek között a jobb tanulmányi eredményekben, a magasabb tanulmányi motivációban, a magasabb szintű iskolatípusok választásában, a közösségek által a társadalmi és egyéni krízisek hatékonyabb kezelésében.*

A zenetanulás kompenzáló hatásának megerősítésére megvizsgáltuk, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekeinél is megfigyelhető-e a jobb tanulmányi eredmény, vagy csak a szülők magasabb iskolázottságának köszönhetően kiemelkedő a zenét tanuló diákok eredménye. A nem diplomás szülők gyermekei esetében is jelentős különbségek tapasztalhatók a zenét tanuló és nem tanuló gyermekek között. A zenét tanulók között nincsen hármastól alatti tanulmányi eredményű, és négyes átlag alatt is csak 10% teljesít. Ezzel szemben a kontroll csoportnál 9% hármastól alatti teljesít és majdnem a gyermekek fele négyes alatti eredménnyel rendelkezik. A kitűnő tanulók esetében szignifikáns különbség ($p=0,000$) van a két csoport között, a kontroll csoportban 12,5%, a zenét tanulóknál 31,4% az arányuk. A szülők iskolai végzettségével kontrollálva a gyermekek tanulmányi átlagait arra az eredményre jutottunk, hogy az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők gyermekei is egy teljes jeggyel jobb tanulmányi eredménnyel bírnak a zenét tanuló diákok körében. Tehát arra a nem mért, de valószínűsíthető következtetésre juthatunk, hogy a zenetanulás hosszútávon felemelkedési lehetőséget biztosít, amellyel leküzdhetők a társadalmi hátrányok.

Tantárgyi szinten vizsgálva az eredményeket arra jutottunk, hogy minden tantárgyból a zenét tanulók teljesítenek jobban a szülők iskolai végzettségétől függetlenül. A természettudományos tantárgyak eredményeiben mutatkoztak a legnagyobb különbségek (kb. 1 jegy) és a készségtárgyakban a legkisebbek (kevesebb, mint fél jegy) a két csoport között.

Az empirikus vizsgálataink során a gyermekek továbbtanulási aspirációit is kontrolláltuk a szülők iskolai végzettségével, hogy lássuk, valóban a zenetanulás vagy pedig a szülők magasabb végzettsége befolyásolja az elit képzés előnyben részesítését. Az eredmények azt mutatják, hogy a kontroll csoportnál magasan kiemelkedett a szakgimnáziumi jelentkezés (kb. fele), illetve a négyosztályos gimnázium volt jelentős (kb. harmada). A zenét tanuló diákok között az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekei is magasabb presztízsű

továbbtanulási tervekkel rendelkeznek. A tanulók 76%-a a különböző típusú gimnáziumokat választotta, és ennek több mint a fele az elit iskolákba jelentkezett. Tehát mind a diplomás, mind a nem diplomás szülőkkel rendelkező zenét tanuló gyermekeknél az elit iskolák preferálása látszik. A szakközépiskola jelentősége elenyésző (0,25%), a szakgimnáziumi jelentkezéseket pedig szinte teljes mértékben lefedik a szakirányú továbbtanulási tervek. Tehát a zenetanulás kompenzáló hatása a magasabb presztízsű továbbtanulási aspirációkban is tetten érhető. Ez lehetőséget ad arra, hogy magasabb státust érhessenek el a diákok a jövőben.

Meg tudtuk erősíteni ezt a hipotézisünket is, hogy az alacsonyabb társadalmi státusú családok gyermekei számára viszont mobilitási lehetőséget adhat a zenetanulás. Tehát mind az elitista, mind a hátránykompenzáló funkció megfigyelhető az alapfokú művészeti iskolákban, térségenként változó hangsúllyal.

3. A harmadik hipotézisben azt *feltételeztük, hogy az alapfokú művészeti iskolák által megvalósított művészeti nevelés a hatásait térségi szinten is kifejti, ezért az országos átlag alatti társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkező települések és térségek életében hátránykompenzáló funkciót tölt be, emiatt nagyobb az igény itt erre a képzési formára az országos átlagnál.*

A harmadik feltételezés alapos megválaszolása még további kutatást igényel nemcsak a megyeszékhelyek, hanem minden településtípus megvizsgálásával. Amit a statisztikai adatok feltárásával alá tudtunk támasztani, az demográfiai magyarázat, miszerint a felsorolt megyék gyermekszáma a legmagasabb (Csongrád megye kivételével) az országban a központi régió után. Ez indokolja a magasabb igényt, hiszen több gyermek számára kell biztosítani a művészetek tanulásának lehetőségét. Az előzetes kutatásokból és a kérdőív válaszaiból is kiderült, hogy az alapfokú művészeti iskolák valóban kiemelkedő szerepet játszanak a települések kulturális életében. A kisebb településeken dominánsabb szerepet kapnak, hiszen itt kevesebb a kulturális intézmény. A városokban,

különösen a megyeszékhelyeken, ahol a kutatásunkat végeztük összességében kisebb a szerepük. Egyrészt az intézmények nagyobb száma, másrészt a többféle típusú kulturális intézmény jelenléte miatt. Jelentőségüket ez nem csökkenti, gyakran lépnek fel kiállítás megnyitók, iskolai ünnepségeken, nemzeti ünnepeinken az alapfokú művészeti iskolák növendékei, zenekarai, kórusai. Mivel településtípusonként eltérő hangsúlyt kapnak ezek az alapfokú művészeti iskolák, a települések és térségek fejlődésében betöltött szerepük feltárásához és hátránykompenzáló funkciójuk alátámasztásához további vizsgálatok szükségesek, amelyek minden településtípus esetében átfogó kutatást igényelnek.

Az első hipotézis vizsgálatakor már utaltunk a zenetanulás nyújtotta lehetőségek társadalmi státust erősítő funkciójára, amelyek alapján a határ menti megyék lakossága elsősorban a hátránykompenzáló hatását érzékeli a zenei (és általában a művészeti) nevelésnek. A kompetenciák fejlődése révén könnyebben, jobb munkahelyekre helyezkedhetnek el a zenét tanulók. Fejlődik az értékrendjük, amely kulturális választásaikban is érzékelhető (kultúrafogyasztási szokások).

4. A negyedik hipotézisben azt *feltételeztük, hogy a zenét tanuló diákok magasabb kulturális tőkével és többségében zenei biográfiával rendelkező családok gyermekei, akik befektetésnek tekintik a különböző extrakurrikuláris tevékenységeket, ezzel is segítve a társadalmi hierarchiában való feljebb jutást vagy a meglévő státusuk megőrzését.*

Kutatási eredményeink megerősítették a negyedik feltételezést. A gyermekek kultúrafogyasztási szokásainak elemzéséhez klaszteranalízist végeztünk, amelynek eredményeképpen három csoport alakult ki: az „otthonülők” típusa, a „kultúra iránt érdeklődők” és a „magaskultúra fogyasztók” csoportja. Mindhárom vizsgált településen a zenét tanuló diákok közül kerültek ki jelentősen magasabb arányban a „magaskultúra fogyasztók” 47-80% között városonként változó mértékben, míg a kontroll csoportnál 1-10% közötti értékeket láthatunk. Az „otthonülők” típusánál éppen fordított a helyzet, a zenét

tanulóknál 6-21%, míg a zenét nem tanulók esetében 47-75%. A logisztikus regressziós vizsgálat során kiderült, hogy a legnagyobb hatású a kultúrafogyasztási szokások befolyásoló ereje arra nézve, hogy zenét tanul lesz-e a gyermek, ami több mint tízszeresére emeli az esélyeket. Úgy tűnik tehát, hogy a kultúrafogyasztási szokásoknak központi jelentősége van a zenei tanulmányok elkezdésében és végzésében.

Az objektív anyagi helyzet és a kultúrafogyasztási szokások összevetésekor azt találtuk, hogy nincsen egyértelmű összefüggés az anyagi helyzet és a kulturális érdeklődés, részvétel között. A két csoport objektív és relatív anyagi helyzetének vizsgálatakor látható különbség a zenét tanuló gyermekek javára, ám nem szignifikáns az eltérés. Emellett nagyobb szélsőségeket mutatott a zenét tanulók csoportja pozitív és negatív irányban egyaránt.

5. Az ötödik hipotézisben *feltételeztük, hogy a gyermekek a hangszertanulás és a zenei élmények szerzése mellett a személyes odafigyelés, sikerélmény és a társas kapcsolatok, közösségi élmények miatt vállalják a zenetanulással járó feladatokat, terheket.*

Vizsgálataink megerősítették ezt a feltételezést. Az alapfokú művészeti iskolákban a közös zenélés, akár kamarazenélés, akár nagyobb zenekar vagy kórus formájában sajátos kapcsolatot és kötődést jelent a tagok között. A közös munka és célok komoly kötelékek kialakulását jelenthetik, amelyek nemcsak az iskola falai között érvényesek. A közösséghez való tartozás érzése támaszt és biztonságot adhat a tagjainak, ezért is jelent védőhálót a számukra. Emellett számos személyiségjegy csiszolódását segíti a közösségi lét pl. a közösség értékeinek és normáinak elfogadása, az elkötelezettség és felelősség a közösség ügyei iránt, a kölcsönös támogatás és együttműködés. A közösségi élmények és társas kapcsolatok központi szerepét támasztják alá azok az eredményeink, amelyek arra keresték a választ, mi vonzó a zenetanulásban. A hangszeren való játék élménye mellett másodikként az „élmények, társaság, zenekar” kategória jelent meg a gyermek kb. 20%-nál.

Összefoglalóan elmondható, hogy eredményeink közül kiemelkedően fontos az alapfokú művészeti iskolák szerkezeti és szerepmódosulásának feltárása, a művészetoktatási rendszerének elemzése, valamint a művészetoktatás tökeelméletek felőli megközelítése. Emellett egyéni csoportosítási szisztéma szerint bemutattuk mindazokat a területeket, képességeket, készségeket, jelenségeket és dimenziókat, amelyekre hatással van a zenetanulás. A módszertani újdonságok között a családok objektív anyagi helyzetének klasztereit, a kultúrafogyasztási szokások nyomán létrehozott csoportokat és a töketípusok mentén kialakított családi miliók klasztereit emelhetjük ki. Az empirikus rész új eredményei a zenetanulásra vonatkozó tanulói motívumok feltárása, a zenetanulók attribútumainak feltérképezése és a szocio-ökonómiai háttérük felmérése. A gyermekek iskolán belüli és iskolán túli tanulmányi eredményességének bemutatása szintén új eredményeket hozott.

További kutatási irányként szeretnénk településtípusonként árnyalni a vizsgálatunkat, hogy részletesebb képet kaphassunk a zenetanulás hátránykompenzáló és a települések fejlődésében betöltött szerepének jelentőségéről. Ezért későbbi kutatásainkban tervezzük kibővíteni a vizsgálati területet, hogy feltérképezhessük az eddig rejtett dimenziókat.

A disszertáció eredményei jól kamatoztathatók mind a laikusok, mind a szakemberek körében. A szakértők számára betekintést nyújt a zenetanulók szocio-ökonómiai háttérébe, ami által jobban megismerhetik a problémáikat, nehézségeiket, ezáltal hozzájárulhatunk a lemorzsolódás csökkentéséhez.

Az értekezés áttekintést nyújt a 21. század művészetoktatási rendszeréről, feltárva, hogy milyen kibontakozási lehetőségei vannak a művészetek iránt érdeklődő fiataloknak. A „felhasználói oldal” alapos elemzésével igyekeztünk bemutatni a művészeti iskolák kettős funkcióját, a társadalmi státust megőrző, valamint változást generáló szerepét is.

Bízunk benne, hogy az objektív tények és kutatási eredmények ismeretében mind a tanárok és a szülők, mind az oktatáspolitikai szereplők világos képet kapnak a zenetanulás nyújtotta lehetőségekről.

Hivatkozások a tézis szövegében

11/1994 MKM rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről.

1993 LXXIX. törvény a közoktatásról.

Andor Mihály (2002): Diplomás szülők gyermekei. In: *Educatio*, 11. évf. 2. szám, 191-210.

Bácskai Erika – Manchin Róbert – Sági Mária – Vitézy Iván (1972): *Ének-zenei iskolába jártak*. Budapest, Zeneműkiadó.

Bourdieu, P. (1999): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz Róbert (szerk.) *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest, Új Mandátum 156-178.

Nyilvántartási szám: DEENK/46/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szűcs Tímea
Neptun kód: EB9JM1
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10053977

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (4)

1. **Szűcs, T.:** A zenetanulás aspektusai Kelet-Magyarországon.
In: Elmélet és gyakorlat a neveléstudományok és szakmódszertanok köréből. Szerk.:
Karlovič János Tibor, International Research Institute, Komárno, 84-94, 2018. ISBN:
9788089691524
2. **Szűcs, T.:** A zenei nevelés intézményrendszere és helyzete Magyarországon.
In: Oktatás és fenntarthatóság. Szerk.: Polónyi István, Pusztai Gabriella, Kozma Tamás,
Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete, Budapest, 540-556, 2016, (HERA
évkönyvek, ISSN 2064-6755 ; 3.) ISBN: 9789631255423
3. Juhász, E., Herczegh, J., Kenyeres, A. Z., Kovács, K., Szabó, J., **Szűcs, T.:** Kulturális tanulás.
In: Tanuló régiók Magyarországon : Az elmélettől a valóságig / Kozma Tamás és
munkatársai, CHERD-H., Debrecen, 144-176, 2015, (Régió és Oktatás, ISSN 2060-2596 ;
11.) ISBN: 9789633184721
4. **Szűcs, T.:** Zeneiskola az Észak-Alföld régióban.
In: Határtalan oktatáskutatás Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére. Szerk.:
Ceglédi Tímea, Gál Attila, Nagy Zoltán, A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és
Fejlesztő Központja, Debrecen, 57-68, 2014, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 9.) ISBN:
9789630891462

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

5. **Szűcs, T.:** A zenetanulás és hatásai egy debreceni vizsgálat alapján.
Educatio. 26 (3), 471-482, 2017. ISSN: 1216-3384.
6. **Szűcs, T.:** Alapfokú zenetanulási lehetőségek a Partiumban.
Kulturális Szemle. 2 (1), 7-16, 2015. EISSN: 2416-2329.
7. **Szűcs, T.:** Tanulási funkciók az Észak-alföld régió zeneiskolaiban.
Felnőttképz. Szle. 8 (1), 73-81, 2014. ISSN: 1789-3569.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

8. **Szűcs, T.**: Opportunities for Elementary Level Music Education in the Partium Region.
Hung. Educ. Res. J. 7 (1), 103-111, 2017. ISSN: 2064-2199.
9. **Szűcs, T.**, Héjja, B. E.: The Institutional Network and State of Music Education in Hungary.
Hung. Educ. Res. J. 7 (3), 39-54, 2017. ISSN: 2062-9605.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (3)

10. Kovács, K. E., Markos, V., Rábai, D., **Szűcs, T.**: Az oktatási intézmény szerepe a családon belüli válságok kezelésében egy kvalitatív vizsgálat tükrében.
In: Riport a családokról: A Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet kutatási. Szerk.: Földvári Mónika, Tomposné Hakkel Tünde, Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet; L'Harmattan, Budapest, 479-499, 2016, (Kapocs könyvek, ISSN 1589-4096 ; 15.) ISBN: 9789634141938
11. **Szűcs, T.**, Tóth, Z.: Csillagászati fogalmak tanulói értelmezései.
In: Új kutatások a neveléstudományokban : oktatás és nevelés - gyakorlat és tudomány. Szerk.: Tóth Zoltán, Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottság ; Debreceni Egyetem, Budapest, 337-357, 2015.
12. **Szűcs, T.**, Tóth, Z.: Metafogalmi ismeretek a földrajz tankönyvekben.
In: Oktatókutatás határon innen és túl. Szerk.: Juhász Erika, Kozma Tamás, Belvedere Meridionale, Szeged, 135-152, 2014, (HERA Évkönyvek, ISSN 2064-6755 ; 1.) ISBN: 9786155372179

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

13. **Szűcs, T.**, Kovács, K., Hegedűs, R.: "Megsimogatjuk és megöleljük és biztatjuk": Felzárkóztatás és annak mérhetősége az Arany János Kollégiumi Program egy terepén.
Kapocs. 15 (69), 15-27, 2016. ISSN: 1588-7227.
14. **Szűcs, T.**: Kodály Zoltán Ötfokú zenéje a mai énekkutatásban.
Parlando. 54 (3), [14], 2012. ISSN: 0133-2767.

Egyéb folyóiratközlemények (2)

15. **Szűcs, T.:** Recenzió Váradi Judit: "Hogyan neveljünk értő közönséget a komolyzenének" művéről.
Kulturális Szemle, 2, 132-133, 2015. EISSN: 2416-2329.
16. **Szűcs, T.:** "Hegyet hágék".
Rubato 54, 10-11, 2013.

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2018.02.22.

